

ВИБІР І ОБҐРУНТУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ТА ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ЗА ВИМОГАМИ СТАНДАРТІВ ISO 31000

Г. І. Хімічева

Професор, доктор технічних наук

Київський національний університет технологій та дизайну

Н. Б. Горецька

Магістр

Київський національний університет технологій та дизайну

Проаналізовано основні вимоги стандартів ISO серії 31000 та обґрунтовано механізми та інструменти оцінки ризиків в умовах невизначеності. Запропоновано для управління ризиками застосувати покроковий механізм.

Ключові слова: міжнародні стандарти з управління ризиками, методи оцінки ризиків, покроковий механізм.

Keywords: international risk management standards, risk assessment methods, step-by-step mechanism.

Вступ. Умови членства України в СОТ та її інтеграція до ЄС вимагають від вітчизняних виробників застосування нових механізмів і інструментів щодо оцінки ризиків продукції (послуг) та визначення його ступеню. Світовий досвід доводить, що одним із ефективних механізмів прогнозування, оцінювання та моніторингу ризиків в умовах невизначеності є розроблення і впровадження на підприємствах систем управління побудованих за вимогами міжнародних стандартів ISO серії 31000 [1]. Такий підхід дозволяє враховувати швидкоплинні зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, в якому функціонує підприємство (організація) і своєчасно розробляти організаційно-технічні заходи по зменшенню впливу ризиків від нього.

Тому дослідження, що пов'язані з вибором і обґрунтуванням методів, принципів і підходів оцінки ризиків за вимогами стандартів ISO 31000 є актуальними.

Проведений авторами аналіз науково-технічної літератури показав що процес управління ризиками здійснюється на основі різних механізмів та інструментів. Так в роботі [2] авторами для оцінки ризику пропонується використовувати основні та допоміжні методи. При цьому до основних методів віднесено такі методи, як аналіз «дерева подій», аналіз видів і наслідків відмов, аналіз «дерева несправностей», аналіз впливу людського чинника. В свою чергу до додаткових методів віднесено метод Делфі, індекси безпеки, метод Монте-Карло та інші методи

які дозволяють моделювати надзвичайні ситуації. Недоліком даного підходу є необхідність розроблення спеціальних методик для застосування даних методів в умовах функціонування систем управління.

Слід зазначити що до основних стандартів з управління ризиками відносять стандарт, що розроблений Федерацією Європейських Асоціацій Ризик Менеджерів («FERMA»), разом з інститутом ризик-менеджменту у Великобританії, Асоціацією ризик-менеджменту та страхування і Національним Форумом ризик-менеджменту в Громадському Секторі Великобританії, прийнятий в 2002 р. Цей документ [3] трактує ризик-менеджмент, як основоположну частину стратегічного управління організацією, головним завданням якого є ідентифікація ризиків і управління ними. Для цього система управління ризиками повинна мати програму контролю виконання поставлених завдань, методику оцінки ефективності проведених заходів, а також систему заохочення на кожному з рівнів організації. Проте даний стандарт має ряд недоліків таких як розбіжність у трактуванні основних принципів та підходів до ідентифікації ризиків та побудови організаційно-технологічних схем процесу оцінки ризику.

Отже, не зважаючи на існуючі теоретичні та практичні надбання в сфері управління ризиком їх впровадження потребує своєї адаптації до конкретних умов застосування.

Постановка завдання. Метою роботи є вибір і обґрунтування механізмів та інструментів оцінки ризиків за вимогами стандартів серії ISO 31000, як основи стабільної і ефективної діяльності підприємств в умовах невизначеності.

Спробою удосконалення систем управління ризиками в умовах невизначеності стала розробка Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) уніфікованого міжнародного стандарту ризик-менеджменту ISO 31000:2009 «Управління ризиками. Принципи та рекомендації.» [4], який базується на узагальненні та систематизації кращого світового досвіду управління ризиками, характеризується простою мовою написання і зрозумілою термінологією, включає в себе чіткі та детальні рекомендації щодо організації системного управління ризиками діяльності організацій (підприємств).

Виклад основного матеріалу.

Даний стандарт відрізняється від стандарту [3] тим, що в ньому робиться акцент на ймовірність настання наслідку ризику, особливо його впливу на кінцевий результат. Це обумовлено тим, що стандарт базується на таких основних принципах, як створення та захист вартості організації; інтегрування в усі організаційні процеси; врахування невизначеності; систематичність, структурованість та своєчасність; ґрунтування на доступній надійній інформації; зрозумілість та прозорість; постійне вдосконалення. Тобто його застосування дозволяє організації (підприємству) враховувати ризики систематично і послідовно

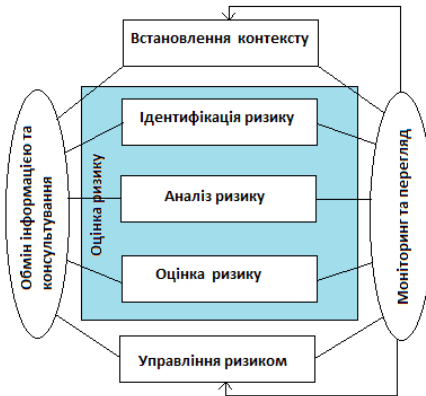

Рис. 1. Процес управління ризиками згідно ISO 31000:2009 [4]

розробляти організаційно-технічні заходи по їх зменшенню. Проте він не надає детальний опис інструментів, які можуть бути використані для виконання моніторингу та ідентифікації ризику. Тому кожне підприємство виходячи із своїх завдань і можливостей повинно обирати для себе найбільш придатні механізми та інструменти, які дозволяють йому в умовах невизначеності зменшити ризики від своєї діяльності.

Особлива цінність даного документа полягає в тому, що він сприяє гармонізації національних систем стандартизації країн-членів ISO. В умовах глобалізації це є дуже важливим, так як дає змогу розвивати міжнародне співробітництво щодо розробки нових та удосконалення існуючих методів ризик-менеджменту на єдиних концептуальних засадах та формувати спільні засади протидії глобальним викликам та загрозам сьогодення.

Оцінка ризику відповідно до стандарту ISO 31000:2009 складається з

трьох етапів: ідентифікації, аналізу, безпосередньої оцінки ризиків (рис. 1).

В свою чергу стандарт ISO/IEC 31010:2009 «Ризик-менеджмент – Методи оцінки ризику» [5] – вдало доповнює стандарт ISO 31000:2009 в частині практичних настанов щодо застосування і вибору методів оцінки ризику.

Таким чином сумісне застосування цих двох стандартів дає загальну інформацію того, як розробити, впровадити і підтримувати ефективну систему управління ризиками на будь-якому підприємстві.

Слід зазначити, що серед основних причин виникнення ризику виділяють зовнішні фактори – умови, на які не можна вплинути, але необхідно брати до уваги (зміни внесені до законодавства, політична ситуація, міжнародні відносини, непередбачені дії органів державного управління і самоврядування, рекламації та штрафи, порушення зобов'язань за угодами, інфляція, зміна податкової політики, коливання цін, конкуренція, корупція, форс мажорні обставини) та внутрішні фактори – фактори, що утворилися внаслідок діяльності організації (стратегія, принципи діяльності, ресурси, некомпетентність співробітників, розголошення конфіденційної інформації, якість продукції та послуг, непередбачувані ситуації на виробництві, неточності у маркетингових дослідженнях, ринкові відносини з партнерами).

Для того щоб організації (підприємству) наблизитись до поставлених цілей, необхідно управляти ризиками. Завдання керівника полягає не в тому,

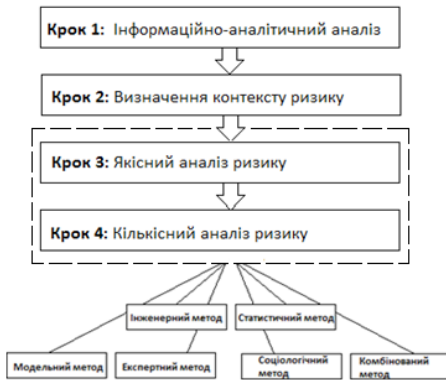

Рис. 2. Покроковий механізм управління ризиком

щоб уникати будь-якого виду ризику, а в тому, щоб уміло управляти ризиком, тобто обирати оптимальне співвідношення між прибутковістю дій підприємства (безпечністю продукції, рівнем безпеки), які плануються, і рівнем ризику підприємства. Управління ризиками за допомогою системи побудованої на вимогах стандарту ISO 31000 забезпечує стабільну і ефективну роботу підприємства.

Проведені дослідження доводять, що для управління ризиком в умовах функціонування системи побудованої на базі стандарту ISO 31000 доцільно застосовувати покроковий механізм. Який складається із чотирьох етапів (рис. 2). Перший інформаційно-аналітичний етап передбачає моніторинг і аналіз впливаючих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, тобто оцінку ймовірності настання ризиків при досягненні поставлених цілей. На другому етапі формують повний перелік потенціальних небезпек і визначають усі ймовірні ситуації їх виникнен-

ня. На наступних етапах проводять якісний і кількісний аналіз ризику.

На етапі якісного аналізу ризику виявляють всі чинники ризиків, проводять ідентифікацію ймовірних у майбутньому ризиків і їхніх наслідків для реалізації кінцевої цілі, отже якісна оцінка рівня ризику визначає лише міру ймовірності виникнення ризикової події та обсяг втрат від неї.

Кількісний аналіз ризику складається з оцінки рівня ризику і рівня його впливу на діяльність підприємств. Кількісне визначення рівня ризику як правило носить об'єктивний характер, оскільки базується на певній статистичній основі і здійснюється за рахунок інструментальних методів оцінки ступеня ризику.

Зокрема кількісний аналіз ризику доцільно здійснювати за допомогою інженерного, статистичного, модельного, експертного, соціологічного та комбінованого методів.

Інженерний метод передбачає застосування розрахунків частоти появи небезпек, ймовірнісного аналізу безпеки та побудови "дерева" небезпек.

Статистичний метод спирається на статистичні дані отримані у минулому при аналогічних ситуаціях.

Модельний метод базується на побудові моделей впливу небезпек при досягненні поставлених цілей.

Експертний метод враховує власні суб'єктивні думки експертів щодо минулих аналогічних ситуацій та перспектив їх розвитку.

Соціологічний метод – базується на опитуванні населення та працівників.

Комбінований метод ґрунтується на використанні одночасно кількох методів.

Обґрунтоване використання наведених вище методів, принципів і підходів дозволяє мінімізувати можливість виникнення ризиків на підприємстві і підвищує його стійкість і конкурентоспроможність в умовах невизначеності і глобалізації.

Висновки. Проведені дослідження дозволили запропонувати механізми та інструменти оцінки ризиків в умовах функціонування систем управління побудованих за вимогами стандартів ISO 31000. Зокрема застосування покрокового механізму оцінки ризику дозволяє підприємству своєчасно виявляти потенційні небезпеки та розробляти організаційно-технічні заходи по їх запобіганню та зменшенню.

Література

1. Хімічева Г. І. Застосування стандартів ISO серії 31000 при оцінці ризиків архітектурних робіт / Г. І. Хімічева, М. В. Шкура // Східно-Європейський журнал передових технологій. – 2012. – № 3/3 (57).
2. Віткін Л. М. Сучасна система технічного регулювання України: теорія та практика / Л. М. Віткін, Г. І. Хімічева, А. С. Зенкін// Університет економіки та права «КРОК». – 2011. – С. 133 – 163.
3. Risk Management – Standard, FERMA: 2002 Управління ризиком). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studme.org/34776/finansy/standart_ferma.
4. Risk management – Principles and guidelines: IEC/ISO 31000:2009. — [Електронний ресурс].– Режим доступу: <https://www.iso.org/iso-31000-risk-management.html>.
5. Risk management – Risk assessment techniques: IEC/ISO 31010:2009. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iso.org/standard/51073.html>.